

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.9.61>

УДК 65.011.4

*О. І. Беліменко,
аспірант кафедри економіки та фінансів підприємства,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-8143-5748>*

ВІТЧИЗНЯНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*О. Belimenko,
Postgraduate Student of the Department of the Economic and Business Finance,
State University of Trade and Economics*

NATIONAL APPROACH TO EVALUATING THE ECONOMIC RESILIENCE OF AN ENTERPRISE

У статті розкрито питання вітчизняних підходів до оцінки економічної стійкості підприємства в сучасних умовах господарювання. Проаналізовано теоретичні погляди та практичні методики, що пропонуються науковцями для оцінки стійкості. Зокрема, досліджено етапи проведення оцінки стійкості, системи показників, групи індикаторів, фактори впливу на рівень стійкості. У статті розглянуто також особливості адаптації різних моделей оцінки економічної стійкості з урахування сучасних особливостей функціонування підприємства в умовах

глобалізації ринкових відносин. Окрім того, виявлено ключові фактори, які впливають на формування рівня економічної стійкості підприємства і запропоновано розширення груп показників оцінки економічної стійкості та їх складових. Досліджено розкриття науковцями аспектів адаптації підходів управління стійкістю з метою мінімізації негативних наслідків зовнішніх та внутрішніх факторів впливу. Висвітлено роль управлінських рішень у забезпеченні належного рівня економічної стійкості підприємства. Запропоновано також включити до оцінки економічної стійкості таку групу факторів, як стійкість мережі стейкхолдерів, оскільки за теперішніх умов ведення бізнесу задоволення потреб груп впливу та вміння будувати з ними довгострокові та надійні відносини є одним з ключових завдань соціально-відкритого підприємництва.

Значущість дослідження полягає у структуризації та актуалізації підходів до оцінки економічної стійкості, що дозволить підприємствам раціонально імплементувати необхідні їм методики досягнення належного рівня власної економічної стійкості. Отримані результати можуть слугувати основою подальших наукових напрацювань з метою розробки нових підходів стратегічного управління економічною стійкістю, що сприятиме підвищенню конкурентоздатності суб'єкта господарювання та збільшення його ринкової вартості.

The article discusses the issue of national approaches to assessing the economic resilience of an enterprise in modern economic conditions. Theoretical views and practical methods proposed by scientists to evaluate resilience are analyzed. In particular, the stages of resilience assessment, indicator systems, groups of indicators, and factors influencing the level of resilience were investigated. The article also considers the features of adaptation of various models of economic resilience assessment taking into account the modern features of the functioning of the enterprise in the conditions of globalization of market relations. In addition, the key factors influencing the formation of the enterprise's

economic resilience level were identified, and the expansion of groups of economic resilience assessment indicators and their components was proposed. The discovery by scientists of the aspects of adaptation of resilience management approaches to minimize the negative consequences of external and internal influencing factors was studied. The role of management decisions in ensuring the appropriate level of economic resilience of the enterprise is highlighted. It is also proposed to include in the assessment of economic resilience such a group of factors as the resilience of the network of stakeholders, because under the current conditions of business, meeting the needs of influential groups and the ability to build long-term and reliable relations with them is one of the key tasks of socially open entrepreneurship.

The significance of the research lies in the structuring and actualization of approaches to the assessment of economic resilience, which will allow enterprises to rationally implement their necessary methods of achieving the appropriate level of their own economic resilience. The obtained results can serve as the basis of further scientific studies with the aim of developing new approaches of strategic management of economic resilience, which will contribute to increasing the competitiveness of the business entity and increasing its market value.

Ключові слова: *Економічна стійкість, оцінка економічної стійкості, складові оцінки стійкості, система показників, підприємство.*

Keywords: *Economic resilience, assessment of economic resilience, components of resilience assessment, indicator system, enterprise.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Питання належного рівня економічної стійкості підприємства стає все більш актуальним в сучасних умовах господарювання. Дедалі частіше підприємства стикаються з проблемами економічної нестабільності, що супроводжуються зростаючою конкуренцією, постійними змінами нормативно-правового регулювання,

глобалізацією ринків, що спричиняє нездатність відповідно реагувати на шоківі зрушення. В свою чергу, економічна стійкість характеризується як основа довготривалого функціонування та розвитку підприємства, й виступає фундаментом зростання його ринкової вартості й забезпечення конкурентоспроможності. Підходи до оцінки економічної стійкості на теренах України склалися під впливом чималої кількості різноманітних факторів, як наприклад, історичні особливості економічного розвитку, галузеві специфіки і особливості, до яких також додаються вплив на економіку COVID 19, російсько-українська війна, міграційні проблеми, питання релокації бізнесів, тощо.

У вітчизняній науковій літературі часто можна зустріти опис економічної стійкості через характеристики фінансового, виробничого та економічного стану діяльності, ліквідності й платоспроможності, рентабельності. Однак, з урахуванням розвитку економічної науки обґрунтовується необхідність розширення підходів до оцінки економічної стійкості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підходів до оцінки економічної стійкості підприємств нерідко зустрічається у працях вітчизняних науковців. Так, наприклад, Л. О. Сабадаш відзначає, що результат проведення оцінки економічної стійкості напряму залежить від організаційно-економічних заходів, які направлені на встановлення взаємозалежності складових такої стійкості, а також етапів проведення відповідного аналізу [6].

Досліджуючи стратегію управління економічною стійкістю підприємства Н. І. Сарай підкреслює значимість збалансованої системи показників у формуванні ефективного підходу до оцінки досліджуваного питання. Вона також наголошує на важливості коригування системи управління на стратегічну мету діяльності підприємства із забезпеченням своєчасних інформаційних потоків донесення інформації та результатів [7].

Важливість раціонального управління ризиками за умов нестабільного економічного середовища відзначає В. В. Лазоренко. Науковець схиляється до думки, що ефективна робота підприємства можлива лише при реагуванні на кризові явища на кожному етапі діяльності суб'єкта господарювання, а також розглядає економічну стійкість через призму фінансової стійкості та рівня банкрутства, як основних показників діяльності [5].

Формулювання цілей статті. Метою дослідження виступає розкриття вітчизняних підходів до оцінки економічної стійкості підприємства і розробка рекомендацій щодо збільшення ефективності управління економічною стійкістю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досягнення основних цілей діяльності підприємства – зростання ринкової вартості та забезпечення конкурентоздатності неможливе без правильного підходу до оцінки діяльності такого підприємства. Наукова література містить чимало напрацювань щодо класифікації моделей та методів оцінки функціонування бізнес-одиниць в залежності від їх розміру, стилю управління, сфери діяльності, нормативно-правового регулювання, тощо. Однак сучасне економічне середовище вирізняється динамічністю власних змін, що потребує від компанії готовності на них реагувати та відкритості до впровадження нових особливостей функціонування. Варто відзначити, що основою для прийняття важливих управлінських рішень виступають фактичні результати діяльності та сформовані на їх основі репрезентативні дані. Потреба обґрунтованості таких рішень формує необхідність володіння інформацією про фінансово-господарський стан підприємства та його економічну стійкість у поточному моменті й з перспективами розвитку у майбутньому. У зв'язку з цим ґрунтується актуальність створення належної системи методів оцінки економічної стійкості підприємства.

У своїй праці І. П. Косарева та Є. М. Удовика зазначають, що сучасні тематичні доробки не містять розробленої формалізованої системи оцінки стійкості підприємства, а ті напрацювання, що використовуються, не в

повній мірі враховують специфіку функціонування торговельних підприємств в сучасних ринкових умовах [4]. Варто зауважити, що за сучасних умов економічної нестабільності ефективність роботи підприємства визначається здатністю реагувати та протистояти кризовим явищам, які можуть виникати на будь-якому етапі розвитку, а забезпечення такої реакції можливе за умов вчасної оцінки економічної стійкості підприємства. Впровадження системи методів оцінки має ряд необхідних передумов для визначення: мета оцінки, завдання, чинники зовнішнього та внутрішнього впливів, техніко-технологічне забезпечення, кадрове забезпечення, чинники тимчасового, інформаційного впливів, тощо. Однак, дотримання чітко сформованих процедур оцінки не може бути беззаперечним та єдиним фактором щодо прийняття важливих управлінських рішень впродовж тривалого періоду часу. У свою чергу поєднання затверджених формальних і неформальних процедур оцінки економічної стійкості має певну особливість: методи оцінки економічної стійкості повинні піддаватися коригуванням за своєю сутністю та структурою. Саме такий підхід буде найбільш доречним з урахування функціонування підприємства в ринкових умовах.

Досліджуючи структуру показників, які характеризують економічну стійкість підприємства Р. В. Шамрін розрізняє шість груп індикаторів: макроекономічні, мікроекономічні, інформаційні, правові, соціально-політичні та екологічно-техногенні; а також виділяє чотири типи економічної стійкості – стійку, відносно-стійку, кризову та катастрофічну [11]. У своїй праці науковець бере за основу здійснення оцінки економічної стійкості метод індукції, де першим етапом визначається зона стійкості для окремих груп індикаторів, а другим етапом виступає розрахунок інтегрального індексу економічної стійкості.

Аналізуючи наявні підходи до оцінки економічної стійкості підприємств, Ю. І. Ключ виділяє такі етапи проведення оцінки економічної стійкості підприємств:

- 1) встановлення цілей та засобів їх досягнення;

2) дослідження активів з погляду економічної рентабельності, з одного боку, та результату господарської діяльності – з іншого;

3) аналіз фінансових показників з погляду ефекту важеля та результатів фінансової діяльності;

4) синтез результатів аналізу та розроблення висновків стосовно досягнення потенційних можливостей підприємства та ступеня стійкості підприємства. Науковиця стверджує, що успіх оцінки безпосередньо залежить від раціонально підібраних ключових індикаторів, що відображають рентабельність діяльності, ефективність функціонування, потенціал зростання та самофінансування [2]. Варто зауважити, що суттєвою перевагою підходу Ю. І. Ключ є врахування показників потенціалу зростання та ефективності, оскільки вони характеризують інтенсивність інноваційно-інвестиційних процесів при оцінюванні економічної стійкості.

Більш широку систему оцінки економічної стійкості підприємства наводить Л. О. Сабадаш, яка у своїй праці дає дев'ять ключових етапів:

- 1) визначення цілей оцінки економічної стійкості;
- 2) підбір інструментів для проведення оцінки;
- 3) спостереження тенденцій змін досліджуваних показників;
- 4) оцінювання рівнів економічної стійкості;
- 5) оцінювання факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовищ на економічну стійкість підприємства;
- 6) формування рейтингу показників;
- 7) прогнозування значень показників оцінки економічної стійкості з метою встановлення тенденцій їх подальших змін;
- 8) визначення, аналіз та контроль відхилень досягнутих значень економічної стійкості від планових;
- 9) розробка організаційно-економічних заходів підвищення економічної стійкості [6].

Авторка відзначає, що успіх такої оцінки безпосередньо залежить від прийняття організаційно-економічних заходів, які направлені на дослідження

взаємозв'язків складових економічної стійкості підприємства. На теперішній час не розроблено уніфікованої структури показників, якими визначають економічну стійкість. Однак важливо виділяти фактори внутрішнього та зовнішнього середовищ. До групи внутрішніх показників Л. О. Сабадаш відносить: організаційні (менеджмент, ділову активність, стратегію підприємства), кадрові (трудоий потенціал, умови праці, рівень матеріального добробуту, оцінка професійного рівня підготовки, мотивація персоналу, тощо), фінансово-економічні (рентабельність, продуктивність, обсяги виручки, тощо), техніко-технологічні (описують технологічний стан підприємства). До групи зовнішніх показників, за працюю науковиці, відносяться: ринкові (умови функціонування та взаємодії з іншими учасниками бізнес-середовища), державні (умови державного регулювання та компенсаційних механізмів), екологічні (показники екологічності процесу діяльності), інформаційні (ступінь відкритості та прозорості) [6]. Метод, який пропонує Л. О. Сабадаш є більш розгорнутим, та містить наукове ґрунтування, що дає перспективи до якісної оцінки економічної стійкості.

На нашу думку окремої уваги заслуговує підхід оцінки економічної стійкості підприємства О. В. Сергєєвої, яка досліджуючи діяльність торговельних підприємств розробила власну методику оцінки їх економічної стійкості. Зокрема, науковиця визначила чотири зони стійкості: абсолютно стійка, достатньо припустима, гранично припустима та кризова. Авторка виокремила сім етапів аналізу економічної стійкості торговельного підприємства:

- 1) формування системи часткових показників за видами бізнес-процесів;
- 2) обґрунтування нормативної бази порівняння та стандартизації часткових показників економічної стійкості;
- 3) розрахунок значущості ваги кожного бізнес-процесу у загальній оцінці економічної стійкості та окремих часткових показників у кожному

блоці, які визначалися експертних шляхом за допомогою методу аналізу ієрархій;

4) розрахунок узагальнюючих показників економічної стійкості за видами бізнес-процесів;

5) обчислення інтегрального показника економічної стійкості та визначення зони економічної стійкості;

6) визначення динаміки рівня економічної стійкості та характеру розвитку;

7) визначення інтервалу адаптації процесу управління економічною стійкістю.

О. В. Сергеева згрупувала індикатори, що визначають стійкість бізнес процесів у 4 класи: фінансовий, торгово-технологічний, організаційно-управлінський та маркетинговий [9]. Значною перевагою представленого методу є можливість виявлення відхилень значень показників економічної стійкості на ранніх етапах, що при створенні ефективної системи менеджменту дасть змогу реагувати на виклики та адаптувати процес функціонування підприємства під поточні ринкові умови.

Н. І. Сарай у своїй праці щодо управління економічною стійкістю притримується думки, що за основу методів оцінки економічної стійкості сучасних торговельних підприємства варто брати ідеї збалансованої системи показників (Balanced Scorecards – BSC). Основою такої системи виступає, що всі процеси управління – планування, розподіл, використання ресурсів, формування бюджету, діяльність менеджерів орієнтовані на загальну стратегію компанії. Організаційно процеси скеровані згори донизу, однак, виконання запланованих завдань здійснюється шляхом зворотного зв'язку та інформаційних потоків, тобто від безпосередніх виконавців до топ менеджерів. Вона наголошує, що така система може використовуватися не тільки як комплексний метод оцінки економічної стійкості, а й як система здатна забезпечити комунікацію між стратегічною політикою та операційною діяльністю [7].

Не менш широкий та ґрунтовний метод оцінки економічної стійкості підприємства пропонують О. А. Бурбело і С. А. Носкова, які в основу методу поклали принцип порівняння фактичних показників діяльності з ідеально можливими (плановими, очікуваними). Планові показники формуються на основі аналізу діяльності підприємства та його прогнозних параметрів функціонування. Порівняння за їх методом здійснюється шляхом об'єднання всіх розрахункових показників в єдиний інтегральний, названий результативністю роботи. Водночас кожне підприємство повинно самостійно визначити набір критеріїв, які вважає за потрібне використовувати для визначення економічної стійкості. Такий підхід обумовлений фазою життєвого циклу підприємства – характер поведінки тих чи інших показників й їх значущість варіюється в залежності від стадії життєвого циклу, що в свою чергу зосередить увагу менеджменту на тих показниках, які є найбільш важливими на конкретному етапі функціонування та розвитку. О. А. Бурбело та С. А. Носкова сформували власну систему показників діяльності, що використовуються для оцінки економічної стійкості за двома основними індикаторами: зовнішні та внутрішні. До груп показників зовнішнього впливу вони віднесли: прибуток (прибуток, рентабельність, об'єм продажу), конкурентоспроможність підприємства (інноваційний потенціал, ринкова активність, стратегічні капіталовкладення), конкурентоздатність продукції (якість продукції, ціна, обслуговування). До групи факторів внутрішнього впливу було віднесено: фінансово-економічні показники (коефіцієнт автономії, коефіцієнт співвідношення позикових і залучених коштів, коефіцієнт забезпеченості власними коштами, коефіцієнт маневреності та коефіцієнт фінансування), виробничо-економічні показники (для підприємства, які відносяться до виробничої сфери) та організаційно-економічні показники (відповідність стратегічним пріоритетам розвитку, пристосованість до застосування сучасних технологій, гнучкість та здатність до адаптації, спроможність застосовувати сучасні системи фінансового менеджменту, функціональна і структурна логічність, раціональна міра

децентралізації) [1]. На нашу думку, недоліком цього методу виступає специфіка ринкової діяльності підприємств в сучасних умовах, що унеможливує передбачуваність вектору розвитку. Ще одним недоліком можна виокремити людський фактор визначення значущості кожного показника на тому чи іншому етапі розвитку підприємства. Попри те, цей метод має ряд переваг, де найголовнішою виступає підхід, за яким з допомогою процедури моделювання дається комплексна оцінка економічної стійкості підприємства. У тому числі, досліджувані показники прив'язуються до часових рядів, оскільки саме поняття стійкості тісно переплітається з часовою динамікою діяльності підприємства.

Тісний взаємозв'язок між економічною стійкістю підприємства торгівлі та його конкурентоспроможністю описує О. Р. Сергєєва. Авторка зауважує, що питання забезпечення конкурентоспроможності є основною умовою утримання й підвищення позицій підприємства на внутрішніх і зовнішніх ринках, а від так й досягнення його економічної стійкості. Розглядаючи стійкість бізнес одиниці через призму конкурентоспроможності можна відмітити, що процеси управління здійснюються в рамках загальних завдань системи, а такий підхід не здатен задовольняти потреби в повній мірі. Це обумовлено необхідністю не тільки підсумовування отриманих результатів і формування управлінських рішень, а й формуванням налагоджених зв'язків між елементами системи. Тому, науковиця з метою досягнення стійкості підприємства формує власний підхід організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності, який складається з двох блоків: організаційного та економічного. Організаційний блок, за її підходом, складається з таких елементів: цілей діяльності, завдань, методів, інструментів та ресурсів. У свою чергу економічний блок включає: моніторинг ринкового середовища, аналіз стану діяльності підприємства, оцінка рівня конкурентоспроможності, прогноз розвитку підприємства та прогнозування рівня конкурентоспроможності на майбутні періоди. Оцінка результатів аналізу організаційного та економічного блоків формує

ефективність функціонування торговельного підприємства, де отриманий показник відповідає прийнятному або неприйнятному рівню та визначає економічну стійкість підприємства. Досягнення необхідного рівня стійкості формується шляхом опрацювання наступних елементів: формування достатньої матеріально-технічної бази, необхідного обсягу капіталу, ефективна організація операційної діяльності, кадрового потенціалу, інноваційність технологічних процесів, обґрунтування стратегії розвитку та підвищення конкурентоспроможності у перспективі [10]. На нашу думку, даний метод не враховує всіх аспектів діяльності торговельного підприємства, а відтак виключно його використання не дасть можливості в повній мірі оцінити економічну стійкість підприємства. Проте, перевагою цього методу є включення економічної стійкості в принцип досягнення конкурентоспроможності підприємства, як один з ключових її елементів.

В. В. Лазоренко притримується думки, що ефективна робота підприємства за умов нестабільного зовнішнього середовища можлива лише при подоланні кризових явищ на кожному етапі діяльності. А вчасне виявлення таких загрозливих ситуацій здійснюється шляхом якісної оцінки фінансової стійкості підприємства, як однієї з основних складових економічної стійкості [5]. Зокрема, науковець розглядає поняття фінансової стійкості та банкрутства як невід'ємні складові економічної стійкості. Досліджуючи поняття «банкрутство» В. В. Лазоренко наводить таке визначення – характеристика реалізації катастрофічних ризиків підприємства в ході його діяльності, коли воно не здатне у встановлений термін та порядок виконати власні зобов'язання по відношенню до кредиторів та держави. Окрім того, автор описує фінансову стійкість як стабільне перевищення доходів над витратами, що дозволяє вільне маневрування грошовими потоками з можливістю їх ефективного використання щодо забезпечення безперебійного функціонування бізнес-структури. Тому, проводячи оцінку стійкості підприємства автор пропонує керуватися поставленою метою проведення такої оцінки та враховувати наступні фактори: методичний,

часовий, кадровий, інформаційний та техніко-технологічний. А також пропонує здійснювати оцінку економічної стійкості шляхом визначення фінансової стійкості такими двома методами: експрес-аналіз фінансового стану та деталізований аналіз фінансового стану. Суть експрес-аналізу фінансового стану полягає у простій та швидкій оцінці фінансового благополуччя і вектору розвитку підприємства. Він включає такі групи аналітичних показників: оцінка майнового стану (величина основних засобів та їх частка у загальній сумі активів, коефіцієнт зносу основних засобів, загальна сума засобів, що є у розпорядженні підприємства), оцінка фінансового стану (величина власних засобів та їх частка у загальній сумі джерел, коефіцієнт покриття, частка власних оборотних запасів у загальній їх сумі, коефіцієнт покриття запасів) та наявність «хворих» статей (збитки, позики і позички, які не погашені у строк, прострочена дебіторська і кредиторська заборгованості). У свою чергу, деталізований аналіз фінансового стану є більш розширеною версією експрес-аналізу, куди входить більша кількість показників, що досліджуються, а часовий діапазон оцінки включає попередній звітний період, поточний та складення прогнозу на майбутній [5]. На нашу думку, попри важливість даного методу та значимість запобігання банкрутства і фінансової нестабільності, цей метод не враховує такі інші важливі характеристики як виробничий стан, економічну діяльність, ресурсний потенціал, мережу стейкхолдерів, тощо. А тому використання виключно цього методу не дасть змогу в повній мірі оцінити економічну стійкість підприємства.

Не менш цікавим та значимим є метод оцінки економічної стійкості підприємства торгівлі, який пропонує О. В. Семененко. Зокрема, авторка наголошує, що одним з основних процесів проведення такої оцінки є підбір показників-індикаторів фінансово-господарського стану підприємства, який повинен ґрунтуватися на таких принципах: виділення найбільш значимих показників, які впливають на економічну стійкість; групування показників за методом їх взаємозв'язку з середовищем, де вони оцінюються; зрозумілість

розрахунку показника та його впливу; та розрахунок значення економічної стійкості підприємства за конкретних умов, в який функціонує підприємство [8]. Науковиця розробила власну систему оцінки економічної стійкості бізнес-одиниці, що складається з 38 важливих, на її думку, показників, та які згруповані в п'ять груп показників-індикаторів. Зокрема:

- фінансова стійкість: коефіцієнт автономії, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними обіговими коштами, чистий оборотний капітал, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт фінансового важеля, коефіцієнт співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості, коефіцієнт економічного зростання, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, рентабельність реалізованої продукції, коефіцієнт оборотності активів, тривалість обороту активів, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, тривалість погашення кредиторської заборгованості.
- виробнича стійкість: сума господарських коштів, які є у розпорядженні, коефіцієнт фондівдачі, коефіцієнти зношення і оновлення основних засобів, коефіцієнт фондоозброєності та продуктивність праці.
- Маркетингова стійкість: коефіцієнт оновлення асортименту продукції, коефіцієнт рентабельності продаж, частка ринку, коефіцієнт ефективності маркетингових досліджень, ефективність рекламних витрат.
- Інвестиційно-інноваційна стійкість: частка НДР у загальних витратах на виробництво продукції, рентабельність інвестицій, коефіцієнт інвестування власних коштів в основний капітал, коефіцієнт відтворення основного капіталу, коефіцієнти новаторства та інноваційної активності.
- Стійкість рівня організаційної культури: коефіцієнт кваліфікації працівників, коефіцієнт етики поведінки працівників, коефіцієнт ділових і особистих якостей працівників, коефіцієнти умов трудового

життя, стабільності трудового колективу, стану рівня здоров'я та рівня трудової дисципліни.

Така розширена система показників дозволить в повній мірі проаналізувати стан підприємства, та дати оцінку його економічній стійкості. А сам процес оцінювання О. В. Семененко пропонує проводити за допомогою кількісної оцінки:

$$\overline{K}_{\text{ЕСП}} = \sum_{i=1}^n W_i K_i \quad (1)$$

де, $\overline{K}_{\text{ЕСП}}$ – інтегральний показник економічної стійкості;

\overline{W}_i – ваговий коефіцієнт i -тої групи показників, що характеризують окремі чинники економічної стійкості;

\overline{K}_i – узагальнюючий показник показників i -тої групи [8].

На нашу думку, перевагою даного методу є можливість врахування значимості кожного окремого показника на значимість кожної групи та інтегрального показника економічної стійкості, що буде здійснюватися шляхом експертних оцінок, з урахуванням різних умов діяльності підприємства. Однак, варто звернути увагу на необхідність якісного підходу до вибору експертів, з метою мінімізації похибок розрахунків.

Окремої уваги заслуговує метод оцінки економічної стійкості, який пропонується С. П. Кобцем, згідно з яким автор пропонує брати за основу оцінки складові економічної стійкості, та здійснювати розрахунок за допомогою загальноприйнятих показників, де не враховуються експертні оцінки. Перевагою такого методу є визначення стану підприємства за складовими його діяльності без можливих похибок, що характерні для методів, де використовується експертна оцінка. Зокрема науковець визначив чотири етапи проведення оцінки економічної стійкості підприємства [3]:

1. Вибір системи показників оцінки з урахуванням складових діяльності підприємства;
2. Приведення системи показників до єдиної стандартизованої системи оцінки;
3. Розрахунок комплексних показників економічної стійкості;

4. Інтерпретація визначених показників до результатів діяльності.

Окрім того С. П. Кобець виокремив групи показників оцінки економічної стійкості: виробнича стійкість, стійкість управління, фінансова стійкість, стійкість маркетингової діяльності, стійкість персоналу, стійкість науково-технічного рівня, стійкість інвестиційної діяльності. Загалом у своїй праці він виділив 20 показників, які вважає необхідними для проведення оцінки економічної стійкості підприємства. На нашу думку представлена ним методика не є повноцінною та потребує подальшого доопрацювання, з урахуванням сучасних умов діяльності підприємств.

Нами ж запропоновано розширити групи показників оцінки економічної стійкості підприємства та складові цих груп, де детальна структура груп показників та їх складових виглядатиме наступним чином:

1. Фінансова стійкість: коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом, коефіцієнт фінансового левереджу, тривалість фінансового циклу.
2. Інвестиційна стійкість: коефіцієнт інвестиційної активності, коефіцієнт рентабельності інвестицій, коефіцієнт реінвестування, рентабельність інвестованого капіталу.
3. Стійкість персоналу: коефіцієнт плинності персоналу, коефіцієнт стабільності персоналу, коефіцієнт задоволення матеріальних потреб працівників, коефіцієнт підвищення кваліфікації персоналу, продуктивність праці.
4. Стійкість маркетингової діяльності: рентабельність продажів за прибуток від продажів та чистим прибутком, рентабельність маркетингових інвестицій.
5. Стійкість науково-технічного розвитку: індекс рентабельності інновацій, коефіцієнт витрат на НДР.

6. Стійкість управління: коефіцієнт ефективності менеджменту, коефіцієнт економності системи менеджменту, коефіцієнт ефективності системи управління.
7. Стійкість мережі стейкхолдерів: коефіцієнт активності стейкхолдерів, коефіцієнт росту мережі стейкхолдерів.
8. Виробнича стійкість (характерна для підприємств, що виробляють): коефіцієнт виробничого потенціалу, коефіцієнт придатності основних засобів, фондорентабельність, рентабельність виробництва, коефіцієнт реальної вартості майна.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку у даному напрямі. Отже, нами було досліджено підходи до оцінки економічної стійкості підприємства торгівлі, та визначено, що сучасна наукова література містить чимало напрацювань, які враховують різні аспекти діяльності підприємства, зокрема: розмір підприємства, стиль управління, сферу діяльності, вектор розвитку, динаміку змін основних показників ефективності. Враховуючи ґрунтовність існуючих напрацювань нами було запропоновано більш широку систему показників груп оцінки економічної стійкості економічної підприємства торгівлі, які складаються з: фінансової стійкості, інвестиційної стійкості, стійкості персоналу, стійкості маркетингової діяльності, стійкість науково-технічного розвитку, стійкості управління, стійкості мережі стейкхолдерів та в окремих випадках виробничої стійкості.

У подальших наукових дослідженнях можливі перспективи щодо дослідження стійкості в умовах глобальних викликів, вивчення соціальних та економічних аспектів оцінки економічної стійкості, а також інтегрована розробка моделей оцінки економічної стійкості підприємства.

Література

1. Бурбело О. А., Носкова С. А. Оцінка економічної стійкості підприємства // Економіка та суспільство. 2018. Вип. 284.

2. Ключ Ю. І. Удосконалення підходів до оцінювання економічної стійкості промислових підприємств // Бізнес-навігатор. 2019. № 5-1 (54). С. 123-127.
3. Кобець С. П. Методичний підхід до оцінювання економічної стійкості підприємств // Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 3. С. 307-311.
4. Косарева І. П., Удовика Є. М. Удосконалення системи управління фінансовою стійкістю підприємств // Економіка та управління підприємствами. 2018. № 23. С. 246-251.
5. Лазоренко В. В. Моделювання оцінки фінансової стійкості підприємства сфери послуг: дис. ... к.е.н.: 08.00.11 / Полтава, 2019. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/7047/1/Dissertation%20Lazorenko.pdf> (дата звернення: 01.08.2024).
6. Сабадаш Л. О. Моніторинг економічної стійкості підприємства в кризових умовах: автореф. дис. ... д-ра філософії / Харків. нац. екон. ун-т ім. С. Кузнеця. Харків, 2020. URL: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Balla-L.O.-Anotatsia-Vchena-rada-DF-DF-64.055.010-2020.pdf> (дата звернення: 01.08.2024).
7. Сарай Н. Стратегія управління економічною стійкістю торговельного підприємства // Економіка та суспільство. 2022. № 44.
8. Семененко О. В. Узагальнюючі підходи до оцінки економічної стійкості підприємств легкої промисловості // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка. 2015.
9. Сергеева О. В. Управління економічною стійкістю торговельного підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Донецьк, 2009. 20 с.
10. Сергеева О. Р. Організаційно-економічне забезпечення конкурентоспроможності торговельного підприємства // Європейський вектор економічного розвитку. Економічні науки. 2014. № 2. С. 204-210.
11. Шамрін Р. В. Розробка методики оцінки економічної стійкості підприємств // Вісник Запорізького національного університету. 2010. № 4. С. 8.

References

1. Burbelo, O. A., and Noskova, S. A. (2018), "Assessment of the economic stability of an enterprise", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 284.

2. Klyus, Yu. I. (2019), "Improving approaches to assessing the economic stability of industrial enterprises", *Biznes Navihator*, vol. 5-1 (54) , pp. 123-127.
3. Kobets, S. P. (2015), "Methodological approach to assessing the economic stability of enterprises". *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 3, pp. 307-311.
4. Kosarieva, I. P., & Udovyka, Ye. M. (2018). Improvement of the system for managing the financial stability of enterprises, *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy* vol. 23, pp. 246-251.
5. Lazorenko, V. V. (2019), "Modeling the assessment of financial stability of a service enterprise", Doctor Thesis, Economy, Poltava, Ukraine, available at: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/7047/1/Dissertation%20Lazorenko.pdf> (Accessed August 1, 2024).
6. Sabadash, L. O. (2020). "Monitoring the economic stability of an enterprise in crisis conditions", abstract of the dissertation of Doctor of Philosophy, Kharkiv National Economic University named after S. Kuznets, Kharkiv, Ukraine, available at: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Balla-L.O.-Anotatsia-Vchena-rada-DF-DF-64.055.010-2020.pdf> (accessed August 1, 2024).
7. Sarai, N. (2022), "Strategy for managing the economic stability of a trading enterprise", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 44.
8. Semenenko, O. V. (2015), "Generalized approaches to assessing the economic stability of enterprises of the light industry", *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomika*.
9. Sergieieva, O. V. (2009), "Management of the economic stability of a trading enterprise", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Donetsk, Ukraine.
10. Sergieieva, O. R. (2014), "Organizational and economic provision of the competitiveness of a trading enterprise", *Yevropeyskyy vektor ekonomichnoho rozvytku. Ekonomichni nauky*, vol. 2, pp. 204-210
11. Shamrin, R. V. (2010), "Development of a methodology for assessing the economic stability of enterprises", *Visnyk Zaporiz'koho natsionalnoho universytetu*, vol. 4, p. 8.

Стаття надійшла до редакції 17.08.2024 р.